

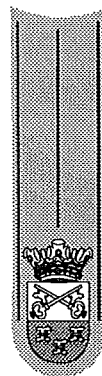
praalgraf. Toen Bloemendaal in 1579, tijdens de 80-jarige oorlog, werd vernield, liet een verre afstameling van Zweder, de deken van de Utrechtse Janskerk Jan van Renesse, alle resten van zijn voorouders in zijn Antoniuskapel herbegraven. Als 300 jaar later een brand die kapel eveneens verwoest, gaat men over tot nieuwe bijzetting, ditmaal in de kerkbeuk. Daar heeft Zweder nu mischien toch eindelijk zijn rustplaats

gevonden. In Gaasbeek wordt Zweder opgevolgd door zijn zoon Jacob van Gaasbeek (in België Jacob van Abcoude genoemd). Als later, in 1407, ook Willem van Abcoude overlijdt, vallen diens bezittingen – na enig geharrewar – eveneens toe aan Jacob van Gaasbeek. Deze wordt dan tevens (onder meer) de nieuwe Heer van Abcoude.

Ger van der Most

N.B.: Dit artikel is gebaseerd op de feestrede "Licht en Donker", die em.prof. dr. J.Vercruyse op 26 augustus 2000 in kasteel Gaasbeek uitsprak ter gelegenheid van de verzustering (jumelage) van de gemeentes Lennik en Abcoude. Met toestemming van prof. Vercruyse is zijn verhaal hier en daar wat ingekort en tevens enigszins aangepast aan de Nederlandse situatie.

Angstelkroniek
HISTORISCHE KERK
VORDE/BAARNBORG
VORDE/BAARNBORG

Joannes Vennicx deel II

door Oscar Swijnenberg

Het verhaal over de redding van de Dorpskerk in 1672 door pastoor Vennicx, zoals de vorige keer is beschreven, zou men achteraf mischien een legende moeten noemen. 'Wahrheit' is niet meer van 'Dichtung' te onderscheiden. Heeft Vennicx inderdaad de heldendaad verricht op de wijze, zoals beschreven is? Dat valt niet meer na te gaan.

Feit is wel dat vanaf 1672 de katholieke godsdienst in Abcoude meer vrijheid kreeg. Pastoor Vennicx kreeg na dit gebeuren in ieder geval de ruimte om in de 'heilige buurt' een schuur te bouwen en die als kerk in te richten. Dit kerkje moet gestaan hebben op het terrein van het huidige 'Hofje tussen de Kerken'. Er stonden toen enige huizen tussen deze schuur en de Kerkstraat, zodat deze aan het oog onttrokken was. Bovendien was, om de schuurkerk heen, een schutting opgetrokken. De gelovigen konden via een poort tussen de huizen aan de Kerkstraat bij de schuur komen.

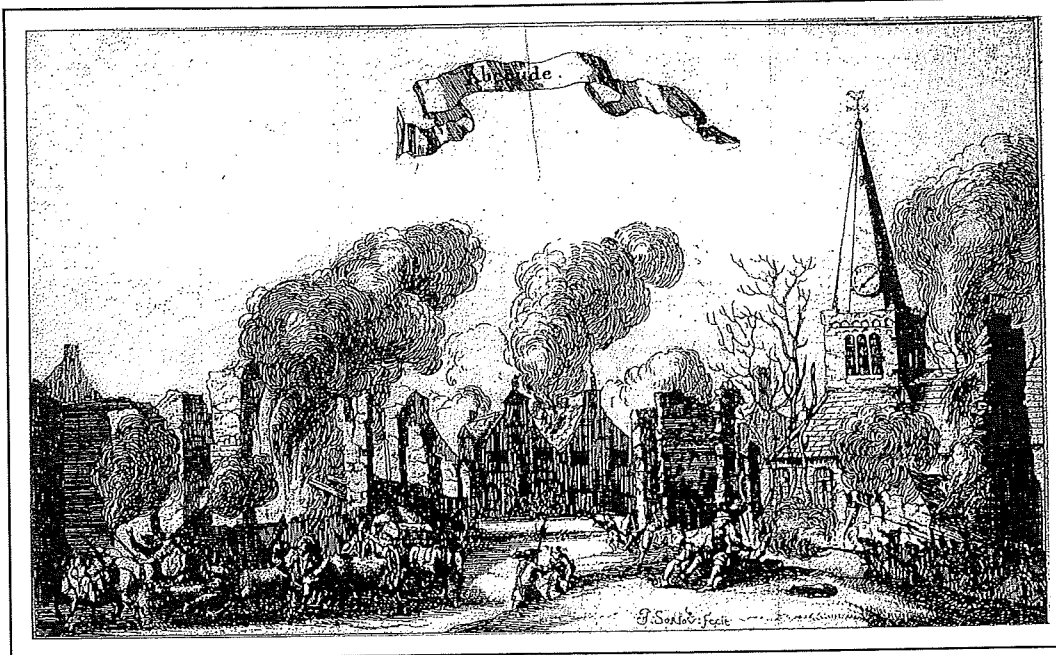
Al met al kan er dus een groeiende verdraagzaamheid worden geconstateerd. Dat neemt niet weg dat er toch nog protestanten waren die de maarschalk van Utrecht meenden te moeten meedelen dat de situatie in Abcoude van 'paepsche stoutgheijt' getuigde. De maarschalk kwam met manschappen naar Abcoude, overviel tijdens een dienst de als katholieke kerk dienende schuur en nam de inboedel in beslag. De katholieken berustten niet in de situatie en namen de Poolse gezant in de arm. Dat was Francisco Mollo, de Italiaanse koop-

man uit Amsterdam, die in de buurt van Abcoude woonde en wel op de eerder genoemde hofstede Oversticht, die net op Hollands grondgebied, schuin tegenover de huidige boerderij 'De Hoop', aan de Holendrecht lag. Het was dezelfde hofstede waar pastoor Vennicx vele malen voor zijn parochianen de mis had gelezen. Mollo bracht het verzoekschrift van de katholieken van Abcoude over aan stadhouder Willem III. Zij lieten niet na daarin duidelijk melding te maken van wat Vennicx in 1672 voor Abcoude had betekend. De stadhouder was gevoelig voor de aangedragen argumenten en bewoog de Staten van Utrecht tot een mildere houding tegenover de katholieken. Korte tijd later ontving pastoor Vennicx van de Staten van Utrecht een schrijven waarin stond 'dat hij in stilte en binnens mueren des hujs aldaer vrij de oefeningh van de Rooms Catholijken godsdienst mogt houden, mits geen aenstootelijkheid te geven aen de gereformeerde gesintheden'.

Hoewel men met het toestoppen van geld in het verleden ook heel wat gedaan had kunnen krijgen bij

de wereldlijke overheden, is het vermeldenswaard dat het in hetzelfde schrijven aan pastoor Vennicx verboden werd geld of geschenken te geven aan de maarschalk om toestemming te krijgen godsdienstoefeningen te houden. Met dit besluit bezaten de katholieken een kerkgelegenheid in Abcoude en was het niet meer nodig daarvoor uit te wijken naar De Bijlmermeer of de hofsteden elders op Hollands gebied.

Het is anno 2000 niet gemakkelijk een juiste waardering uit te spreken voor de persoon van Joannes Vennicx, die maar liefst gedurende 44 jaar (van 1672 tot 1716) pastoor te Abcoude was. Door de troebelen der tijd was het al heel wat wanneer een priester er in slaagde zijn parochianen met enige regelmaat in staat te stellen de sacramenten te ontvangen. Die plicht heeft Vennicx ondanks de druk der omstandigheden met moed, tact en inventiviteit ten uitvoer gebracht. Zijn moedig optreden in het rampjaar 1672 had tot gevolg dat de katholieken in Abcoude weer een eigen - zij het uiterst bescheiden - kerkgelegenheid kregen en de protestanten hem gingen respecteren. De meeste tijd en energie moest de her-

De brand in Abcoude, waaraan wordt gerefereerd in het artikel over Pastoor Vennicx. Naar een ets van J. Sorious, gepubliceerd in 1676. Er zijn aanwijzingen (met name de onnauwkeurige weergave van de dorpskenmerken) dat dezelfde ets in de loop der eeuwen meermalen is gebruikt met de namen van andere dorpen waar een soortgelijke brand heeft gewoed!

der echter besteden aan het pure overleven van zijn kudde. Daaruit valt ook te verklaren waarom aan het gebeuren in het rampjaar weinig 'wapenfeiten' kunnen worden toegevoegd.

Toen Vennicx in 1716 in het harnas overleed, was door alle perikelen de financiële situatie van de parochie allesbehalve rooskleurig. Veel Baambruggers waren in Slootdijk blijven kerken. Daardoor was het aantal communicanten (tegenwoordig zouden we eerder spreken van ingeschrevenen) gedaald tot 320 à 330. Ook waren er geen inkomsten meer uit fundaties, dat zijn de gelden die men gaf voor het lezen van missen voor overledenen. De parochie was geheel afhankelijk van vrijwillige bijdragen. Zij was zelfs niet in staat gedurende de eerste zeven jaren van de opvolger van Vennicx, pastoor Theodorus van Aelst, het jaarlijkse

bedrag van 400 gulden te betalen. Waren de materiële omstandigheden ronduit ongunstig, de immateriële omstandigheden hadden zich na de strenge vervolgingen aanmerkelijk verbeterd. Van Aelst kon als opvolger van Vennicx in alle rust orde op zaken stellen. Hij nam ook het materiële beheer van de parochie met succes ter hand. Na enige tijd kon het kerkje worden verfraaid en werd er nieuw altaarzilver aangeschaft. Hieruit blijkt dat de geldelijke middelen royaler gingen vloeien, zowel door schenkingen als door fundaties. Dat zijn tijdelijke goederen, waarvan de jaaropbrengst meestal werd en wordt besteed om na de dood van de schenker missen te celebreren tot diens intentie.

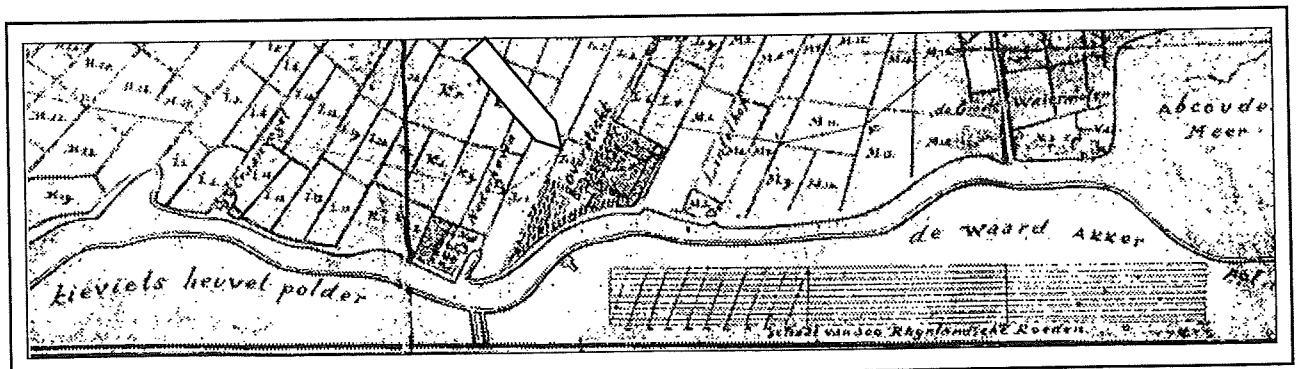
De parochie van H. H. Cosmas en Damianus ging betere tijden tegemoet. Het noodzakelijke voorwerk was verricht door een halve eeuw

moedig volhouden van kapelaan en later pastoor Joannes Vennicx.

Oscar Swijnenberg

Geraadpleegde literatuur bij de artikelen over Pastoor Vennicx door Oscar Swijnenberg (ingekort door de redactie)

- Aelst, Theodorus van, Kerkelijk Rekenboek nr. 1.*
- Bqotz, Pastoor J. G., Gedenk-boek van de Katholieke Statie te Abcoude 1849.*
- Gademan, J.E., Poel, drs. P.J., Schrama, N.G., Gedenk-boek 100 jaar parochiekerk H. H. Cosmas en Damianus Abcoude, (Abcoude z.j.)*
- Goes, Q. A. A., R. K. Kerk Abcoude - Archiefnotities.*
- Goes, Q. A. A., Arnoldus Schoonhovius versus Jan Visscher... een pastorale rivaliteit, in: Vijf Eeuwen Monumentaal (1490-1990) Gedenkboek Hervormde Kerk te Abcoude.*
- Huurdeman, D., Kapelaan te Abcoude, Geschiedenis van de Parochie van de H. H. Cosmas en Damianus te Abcoude.*
- Rogier, Prof. Dr. L. J., Geschiedenis van het Catholicisme in Noord-Nederland in de 16e en 17e eeuw.*

Deel van de kaart van 'De Holendrecht en Bullewijker Veenpolders onder de jurisdictie van Ouder Amstel' waarop 'Oversticht' is aangegeven.